

Imajući pred sobom Hadrovicsevu knjigu *Srpski narod i njegova crkva pod turskom vlašću* (9–143) i Katičićev *Pogovor* (145–167), pozornom će čitatelju novija i najnovija povijest našeg prostora odjednom postati mnogo jasnijom.

Iz navedenoga proizlazi da će hrvatsko izdanje 'zaboravljene' Hadrovicseve studije pojašniti neke manje poznate ili posve nepoznate stranice naše prošlosti i potaknuti nova i objektivna istraživanja.

Franjo Šanjek

Nikša STANČIĆ, **Mihovil Pavlinović – Izabrani politički spisi**, izd. Golden marketing i Narodne novine, Zagreb, 2000., 329 str.

Knjiga prof. dr. sc. Nikše Stančića »Mihovil Pavlinović. Izabrani politički spisi« sadrži zanimljivu i vrlo iscrpnu uvodnu studiju o Mihovilu Pavlinoviću (7–70), potpunu bibliografiju njegovih političkih spisa i članaka s iscrpnim popisom izvora i literature kojom autor upozorava na život i djelovanje ovoga uglednoga hrvatskog političara i preporoditelja (71–76), čije izabrane političke spise podnosi hrvatskoj znanstvenoj i široj javnosti. Kritički aparat Stančićeve uvodne studije sastoji se od 151 bilješke s tumačenjima i osnovnim biobibliografskim podacima.

Knjiga je objavljena u biblioteci »Povijest hrvatskih političkih ideja« (kolo 5, knjiga 1.), u zajedničkom izdanju Golden marketinga i Narodnih novina iz Zagreba. Uvodnu studiju autor naslovljuje »'Hrvat i katolik': Politička misao Mihovila Pavlinovića«. Treba istaknuti da je prof. dr. sc. Nikša Stančić u nas najbolji poznavatelj lika i djela Mihovila Pavlinovića (1831.–1887.), jednog od najistaknutijih vođa Hrvatskoga narodnog preporoda u Dalmaciji i jednog od najizrazitijih nositelja hrvatske nacionalne i državne ideje u drugoj polovici XIX. stoljeća.

Stančićeva proučavanja Pavlinovića preporoditelja i političara, iznesena u uvodnoj studiji, otkrivaju nam političku borbu hrvatskog naroda u razdoblju nakon obnove ustavnog života u Habsburškoj Monarhiji (1860.). Don Mihovil Pavlinović je s pomnjom pratio razvoj nacionalnih i društvenih gibanja u Europi i na čitavome hrvatskom prostoru. Bio je vođa narodnjaka na kontinentalnom dijelu Dalmacije od Zrmanje do Neretve, na prostoru čija prošlost poznaje tursku i mletačku vlast i gdje u Pavlinovićevo vrijeme dominira »seljačko društvo« s hrvatskom etničkom svijesću, koja se izravno, bez posredovanja slaven-ske i južnoslavenske ideje, trasponirala u hrvatsku nacionalnu svijest. Po mišljenju prof. Stančića, Pavlinović je kao pripadnik tzv. »pučke inteligencije« ondašnjega dalmatinskog društva bio prije svēga ideolog i karizmatička osoba, koja je ne samo argumentima nego i nadahnutim nastupom oduševljavala svoje pristalice.

Uvodna Stančićeva studija podijeljena je na četiri poglavlja. U prvom (9–15) autor iznosi Pavlinovićev udio u hrvatskome narodnom preporodu u Dalmaciji; drugo poglavlje (15–30) predstavlja minucioznu analizu Pavlinovićevih vjersko-socijalnih i političkih načela s općeljudskim vrijednostima (čovječanstvo, kršćanstvo) i hrvatskim nacionalnim stavovima (nacionalna individualnost, kršćanska nacija, sukob »liberalizma« i »klerika-

lizma«); u trećem, najkraćem poglavlju (31–35) analizira hrvatski rani nacionalizam i sustav nacionalne ideologije Narodne stranke u sjevernoj Hrvatskoj i u Dalmaciji, dok u četvrtom (35–70) raspravlja o nacionalnoj ideologiji don Mihovila Pavlinovića. Prof. Stančić pomno prati politički put dalmatinskoga narodnog tribuna od pripreme za ulazak u javni život (35), preko Pavlinovićeve prvih formulacija nacionalne ideologije i političkog programa (37), njegove hrvatske nacionalne ideologije i priklona južnoslavenskoj ideji (str. 40), hrvatskoga nacionalnog identiteta i državnog suvereniteta (str. 53) do hrvatske državne nezavisnosti i teritorijalne cjelokupnosti.

Nesporno najbolji poznavatelj Pavlinovićeve ideje N. Stančić u svojoj uvodnoj studiji daje izvrsnu sintezu koja hrvatskog preporoditelja prati kroz njegova sazrijevanja i traženja najsvrsishodnijih političkih akcija koje će hrvatski narod dovesti do državne nezavisnosti naroda koji ima »samoupravu od pamtivijeka«.

Stančićev izbor Pavlinovićeve političke spisa izvrsno ilustrira njegov životni put te će, uvjeren sam, biti izuzetan doprinos poznavanju hrvatskih političkih ideja u vremenu kad se oblikovala moderna hrvatska nacija. Stančićeva knjiga »Mihovil Pavlinović. Izabrani politički spisi« djelo je od posebnog značenja, kako za znanstvenike koji istražuju povijest hrvatskih političkih ideja tako i za najšire čitateljstvo znatiželjno da sazna kako se u Hrvata oblikovala politička svijet o naciji i državi u modernom smislu riječi, te se osim kao izuzetno znanstveno djelo može uzeti i kao udžbenik/priručnik za popularizaciju znanosti, sposoban potaknuti daljnja istraživanja i razmišljanja o ovom važnom segmentu hrvatske društvene i političke prošlosti.

Franjo Šanjek

Dragutin PAVLIČEVIĆ, **Povijest Hrvatske**. Drugo, izmijenjeno i znatno prošireno izdanje sa 16 povijesnih karata u boji, Naklada P. I. P. Pavičić, Zagreb, 2000., 618 str.

U proteklom desetljeću izdala je Naklada Pavičić iz Zagreba više knjiga nekoliko naših povjesničara. Pretežno su to djela sintetske naravi, dakle tekstovi koji nude zaokruženi prikaz nekog razdoblja ili određene teme iz hrvatske povijesti. Tako je npr. samo Hrvoje Matković objavio kod Naklade Pavičić čak tri naslova: *Povijest Nezavisne Države Hrvatske* (1994.), *Povijest Jugoslavije* (1998.) i *Povijest Hrvatske seljačke stranke* (1999.). Svi ti i drugi prinosi hrvatskoj historiografiji, znanstveno utemeljeni i uglavnom namijenjeni širokom krugu čitatelja (dakako, u njima i stručnjaci mogu štošta pronaći), tiskani su u okviru Biblioteke hrvatske povijesti, koju uređuje Josip Pavičić.

Među prvim djelima takve vrste izišla je još 1994., u izdanju Naklade Pavičić, *Povijest Hrvatske* autora Dragutina Pavličevića. Bio je to tada prvi sveobuhvatni prikaz hrvatske povijesti od hrvatskih (pra)početaka do suvremenosti, napisan i objelodanjen u samostalnoj Republici Hrvatskoj. Danas, šest godina poslije, pred nama je »Drugo, izmijenjeno i znatno prošireno izdanje sa 16 povijesnih karata u boji«, kako stoji u podnaslovu te nove-stare knjige.

Zašto je bilo potrebno drugo izdanje? Najvažnije razloge navodi sâm autor u *Predgovoru drugom izdanju*: »Budući da je prvo izdanje ovog cjelovitog pregleda hrvatske prošlosti,